

Necati Cumalı'nın “Gençlik Berberi” Adlı Öyküsünde Bölgeselci Eğilimler

Regionalist Tendencies in the Short Story of Necati Cumalı's “Youth Barber”

Ömer SOLAK*

ÖZET

19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında gelişen ve dünya edebiyatını etkilemiş önemli bir edebi eğilim olan bölgeselcilik veya bölgeselcilik, bir bölgenin karakterleri, diyalektleri, gelenekleri, tarihi ve topografyası gibi belirli özelliklerine odaklanan roman veya şiirlerde belirginleşir. Özellikle kurgusal türlerde olay örgüsü, şahıslar, zaman, mekân gibi anlatı bileşenleri veya dil ve üslup gibi özellikler üzerinde bölgeci tavrın izlerini görmek mümkündür. Bu çalışmada ise Dona Campbell'in Amerikan bölgesel edebiyatı için belirlediği zaman, mekân, karakterler, anlatıcı ve olay örgüsü gibi anlatı bileşenlerinde gözlemlenen kurgusal karakteristiklerden hareketle Türk edebiyatında bölgeselci tavrın izleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu karakteristiklerin Necati Cumalı'nın *Kente İnen Kaplanlar* adlı kitabında yer alan “Gençlik Berberi” adlı öyküsü örneğinde ne oranda karşılık bulunduğu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Öyküde bu tesir, sadece edebi coğrafya olarak belli bir bölgenin mekân olarak tercih edilmesi suretiyle değil, şahıs kadrosu, olay örgüsü ve dil ve üslup düzleminde de belli mahalli öğelerin öne çıkarılması şeklinde de görülür.

Anahtar kelimeler: bölgeselci edebiyat, edebi coğrafya, mekân, Necati Cumalı, “Gençlik Berberi”

Çalışma Türü: Araştırma

ABSTRACT

Zoning which affected the world literature is an important movement. This movement which has developed in the beginning of 19th and 20th centuries can be defined as interest with subcolours of national and regional as the relationships with political and social manners which region carries in literature.

Zoning or regionalism have been becoming clear a movement in both drawing and literature, mostly in American culture. This written method which developed to put forward a humorous attitude mostly in the parts of the southwest and the east of States from American Civil War to the end of 19th century, predominated on American literature even shortly. Zoning or regionalism in literature means a novel or poem which uses local colors or focuses on the certain specialties of a region as its characters, dialects, customs, history and topography. The authors who allows for regional specialties in their works, carries the dialectic specialties, culture and customs of a region to their works. Especially, it is possible to see the narration components as story line, people, time and location on the fictional kinds and the marks of the regional manners on the specialties as dialect and style. The marks of the regional manner in Turkish literature tried to present in this work availing the fictional specialties which Donna Campell has specified for American regional literature. In according to Donna Campell, American regional literature has characteristics which affect the narration components as time, location, characters, narrator and story line.

The main effect of regionalist narration is seen on story line. ‘The local colours’ of regionalist literature turns around main entriquer factor, the region, the society or rituals which the author portrayed in his strong stories. The samples which were written by the regionalist woman authors have included the narration more than showing has predominated in the samples.

Because of this, it doesn't mostly happen anything in the narration or rarely it happens little. After the narrator sometimes uses a tale or hearsay which is known in the region as the frame story in the narration, he passes to his own event. The people in local colorful stories have bordered on being a type of loca lor regional more than a strong individualism. The main emphasis in the narration is placed the interesting and stereotypical localness which they represent, not their spiritual deepness.

Their connection to the customs, using of local dialects and personal specialties are suitable fort he region's general composition are arresting features. However, the other reason of using the dialect in the narration is doubt in supplying authenticity and cogency.

The location in the regionalist manner is the main axis of the regionalism emphasis. In this reason, the location which is an inseparable piece of the story. While far and unreachable places were mostly chosen as a location in the regionalist literary works, emphasis is always on imposing nature and its borders.

The problem with time of the regionalist literature is mostly about its results. Everything which is good, nice, pure and unspoiled were in the past, the future times which were waited hopefully, don't give what is wanted. So, time has destroyed nice and clean past, brought new and different things continually. The time factor in the literature of agriculture custom which has strong regional emphasis makes clear in the struggle between past and present.

In regionalist fiction, the narrator is mostly the third person who uses the dominant vantage point. The most important feature of this person is an educated person apart from the cadre of the fictional world. Typically, this narrator who protects a certain sympathy with central character and mostly learns something from him, serves as a conciliator and descriptive between the folk culture of the story's rural atmosphere and urban listener which the story appeals to. In the samples which have chosen the narrator within the narration's cadre, even though the hero/narrator would be origin of the regional, is always educated person.

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi

The Local colorful narrations usually carry an antipathy against change and a nostalgia feeling about the golden ages in the past in different levels. While theme was taking shape in the effect of this basic feeling, national or universal affects which threat the localness, were negated. While the narrator has set position beside the past in the struggle of past and present,

He/she has accompanied with the regional in the contrasts of the regional-national or regional-universal.

The regionalism in Turkey has been confused with nationalism and localization. However, the regionalism is a smaller concept than the nationalism which is in the meaning of "related to nation, belong to nation".

Though, the common point of the localization, nationalism and regionalism has stated the perspective of one belongs to a certain community.

It is seen to possible that observing the characteristics of regional manner as in the example of "Youth Barber" story in Necati Cumalı's "Kente İnen Kaplanlar" book in Turkish Literature as well. It is seen that not only a certain region is preferred as the location but also the local items are put forward on the platform of the person staff, story line, dialect and style. The aspects which are reflected to the story: The story line in the called story developed around the traditions and accustoms of a society which lives in a certain region. Barber Muhittin as a fiction person hasn't a strong individualism which was emphasized its psychological deepness but is a type who has a put forward personality as mostly his habitancy's summary. The location in the story is very important factor of the narration to supply a strong localness feeling. Both the town as out location and the barber shop as interior location serve the aim creating a certain region spirit and atmosphere in the situation of resembled and coalesced each other. A manner which has the dominant values of the age underlining the localness on all occasions and has an attitude against modernism controls the entire story. As another parallelism, the third singular person who has a dominant perspective as narrator was preferred. The person who has all landscapes of the region has been told, rituals and types and in the center of the event as a regional person and the narrator who has empathetic sympathy about him take a peacekeeper and revealing role between the region or regional person and the reader.

"The repulsion against change and missing the golden ages of the past" which is the principal theme of the regional literary manner, put forward as a strong point in this story. It is seen that the principal speciality which proclaimed the yesterday-today conflict of American Literature in above named story. The narrator has problems with time and its new values in this story. Muhittin isn't happy with new times which waited with great hopes and he finds the happiness remembering the past with his equals.

Keywords: regionalist literature, literary geography, setting, Necati Cumalı, Gençlik Berberi

The type of research: Research

GİRİŞ

Bölgesellik veya Bölgesel Kavramları

1645-55 yılları arasında İngilizceye geçen bu kelimenin kökü, Latince "regiōnālis" kelimesine dayanır. "Bir bölgeye ait veya sınırları belli bir mahalli alanla ilgili" anlamına gelen ve "region"dan türemiş olan "regional" kelimesi (Online Etymology Dictionary, 2010), İngilizcede *regional dialects*, *regional pronunciation*, *regional company* veya *regional novels* örneklerinde olduğu gibi yaygın bir kullanıma sahiptir. Öte yandan "yöre, bölge" anlamındaki "region" kelimesi, "regional" şekli ile "bölgesel", "yöresel" veya "yerel" anlamları ile çevrilir (Sun Dictionary, 2006). Kaldı ki "bölge" kavramı dilden dile ülkeden ülkeye oldukça muğlak anlamlar kazanır. Standart İngilizcede taşrayı ifade eden kelime; konuşma dilinde "avanak, bön" anlamlarına gelir. Kelimenin bu dilde ayrıca "belli bir bölge ile ilgili", "mıntıkavî", "mahalli" gibi anlamları da bulunur. Türkçede ise regionalism, "bölgeselcilik" veya "bölgeselcilik" anlamlarında kullanılırken; ona "mahalli" gibi bir anlam vermek güçtür. Zira "yerel", "mahalli" veya "yöresel" gibi anlamlar, İngilizce "local" kelimesine karşılık gelir (Büyük Türkçe Sözlük, 2011).

Bölgeselcilik (regionalism) kavramının siyaset biliminde, uluslararası ilişkilerde, resimde, mimaride ve edebiyatta da oldukça geniş bir kullanım alanı vardır. Politik bir ideoloji olarak bölgeselcilik, millet altı bir topluluğun, politik bir hizbin veya idari bir ünitenin ilgi ve ideallerine odaklanmak anlamına gelirken; terim de-sentralizasyonla veya otonomi ile yakın bir anlam ilişkisi içinde kullanılır (Jordan, 1994: 6-7).

Kendisini evrensel olana karşı konumlayan bölgesellik, başlangıçta romantik akımla ilişkili bir kavram olarak gelişmiştir. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında gelişen akımı, edebiyatta "bölge" kavramının taşıdığı politik ve sosyal tonlarla da ilişkili olarak ulusal kavramının alt renklerine ve bölgesel olana ilgi şeklinde tanımlamak mümkündür.

Bölgesel Edebiyat Kavramı ve Dünyadaki Gelişimi

Bu genel tanımlamaya rağmen bölgeselcilik, dünyada tam bir terimsel anlama ulaşmış değildir. Örneğin İngiliz edebiyatında "bölgesel edebiyat" veya "bölgesel yazar" kavramları muğlak anlamlar ifade eder. Örneğin İskoçya ve Galler'in ana akım İngiliz edebiyatından farklı renk taşıyan yazarları, Londra gibi büyük kentsel merkezlere yoğunlaşan yazarlara kıyasla kimi zaman "bölgeselci" olarak tanımlanırlar. Öte yandan İngiliz edebiyat tarihinde bölgeselci bir etkinin yükseldiği bir dönemden söz etmek mümkündür.

Romanda özellikle 19. yüzyılda yükselen bu tavır “Tales of the West” ile Ayrshire’lı John Gait, *Barsetshire* ile Anthony Trollope, ve *Wessex* ile Thomas Hardy’de somutlaşırken; okuru Büyük Britanya’nın birbirinden belirgin derecede farklı bölgeleri hakkında derinlemesine düşünmeye davet eder (Duncan, 2002: 319).

Avrupa’nın başka ülkelerinde de bir yazarın “bölgesel yazar” olup olmaması tartışmaya açık bir durumdur. Fransa’da Guy de Maupassant’ın sık sık memleketi Normandiya üzerine yazması örneğinde olduğu gibi bazı yazarlar, kariyerleri boyunca hem “ana akım”a dahil olurlarken; hem de “bölgesel” olarak nitelenebilecek bir birikimi ortaya koyabilirler.

Bu kavram dünyanın farklı yerlerinde farklı içeriklerle bir edebiyat ve sanat terimi haline gelmiştir. Öyle ki Campbell, Latin Amerika’da kullandığı edebi biçimleri ve temaları kendi etnik yerli köklerinde bulan “criollismo” hareketini de bir çeşit edebi bölgecilik olarak okur (Campbell, 1997).

Bölgecilik veya bölgesellik, hem resimde hem de edebiyatta Amerikan edebiyatı akımlarından biri olur. Amerikan İç Savaşı ile 19. yüzyılın sonu arasında Birleşik Devlet’lerin güneybatı ve doğu kısımlarında mizahi bir tutumu da öne çıkararak gelişen bölgeselci tavır, bir süre Amerikan edebiyatının da baskın akımı haline gelir. Bazı bölgelerde (Hamlin Garland’ın eserleri örneğinde olduğu üzere) roman türünde belirgin hale gelirse de bölgesel Amerikan edebiyatının geleneksel edebi türü skeç veya (Mark Twain’in eserlerinde olduğu gibi) kısa öykü olur.

Öte yandan terim Amerikalı yazarlar bu terimi pek benimseyebilmiş değildir. Daha çok Florida üzerine yazan Marjorie Kinnan Rawlings gibi bazı yazarlar terimi, aşağılayıcı ve kısıtlayıcı bularak reddetmişlerdir.

Amy Kaplan ve Richard Brodhead gibi eleştirmenlere göre yerel renkli edebi motifleri yoğun olarak kullanan bu edebi akım, İç Savaş sonrasında ülkenin ihtiyaç duyduğu milli kimliğinin inşa edilmesine de katkı sağlamıştır. Amerika’ya gelen değişik uluslardan yerleşimcilerin ilk yerleşim bölgeleri ve mitik kökleri ile ilgili hikâyeleri ortak ulusal anlatıya katkı sağlamıştır. Akım, bu yönü ile 19. yüzyıl Amerika’sının inşa etmek istediği hem yerel hem ulusal olmak isteyen kimliğe de yardımcı olacaktır (Zagarell, 1998: 692).

Öte yandan Fransa örneğinde olduğu gibi Amerikan edebiyatında da “bölgesel yazar” kavramı belirsiz anlamlar taşır. Campbell’a göre Amerikan bölgesel edebiyatının belli başlı isimlerinden birçoğu aynı zamanda Amerikan edebiyatının ana akımına da mensup bir yazarlardır. Örneğin eserlerinde New England’a odaklanan Stephen King bunlardan biridir. Güney’i anlatan William Faulkner, Mississippi civarını işleyen Mark Twain veya California’yı anlatan John Steinbeck için de aynı durum geçerlidir (Campbell, 1997).

Amerikan bölgesel edebiyatının diğer yazarlarının çok önemli bir kısmı, tanınırlık açısından da uzun süre eserlerinde anlattıkları bölgenin sınırları dışına çıkamazlar.¹

Bu janrın Amerikan edebiyatında bir başka varyasyonu da 20. yüzyılın başlarında Thomas Nelson Page ve bazı diğer yazarların “tarım geleneği”dir (plantation tradition). Bu, özellikle güney eyaletlerinde iç savaş öncesinin çiftlik hayatını idealize eden nostaljik bir edebi tavidir. Çiftlik hayatının geleneklerini, kadınlara karşı centilmenliği, cesareti, dürüstlüğü, onuru; bir bölgeye duyulan bağlılığı ve orali olmanın gururunu işler (Mollis, 2006: 705). Bu gelenek bir çiftlikte çalışan beyaz ve siyahları, başında beyaz efendinin bulunduğu ataerki bir sistemle ve bir “aile” metaforu ile gösterir.²

Edebiyatta bölgeselcilik veya bölgesellik, yerel renkleri kullanan veya bir bölgenin karakterleri, diyalektleri, gelenekleri, tarihi ve topografyası gibi belirli özelliklerine odaklanan roman veya şiir anlamlarına gelir (Campbell, 1997). *The Oxford Companion to American Literature*’a göre (Oxford Amerikan

¹ Campbell bu konuda Amerikan bölgesel edebiyatının belli başlı isimlerini anlattıkları bölgeye göre şöyle sıralar: **New England’ın bölgeselci isimleri:** Harry Baughlicher, Alice Brown, Philander Deming, Mary E. Wilkins Freeman, Sarah Orne Jewett, Rowland Robinson, Harriet Beecher Stowe; **Güney’in bölgesel isimleri:** James Lane Allen, George Washington Cable, Charles W. Chesnutt, Kate Chopin, Grace King, William Styron, Eudora Welty, John Kennedy Toole; **Ortabatının bölgesel yazarları:** Lorna Beers, Willa Cather, Edward Eggleston, Zona Gale, Hamlin Garland, Sinclair Lewis; **Batı Amerika ve diğer Bölgelerin yazarları:** Mary Austin, Gertrude Simmons Bonnin, David Lee (Utah), Kyle McCormick, Wallace Stegner, Dashiell Hammett (San Francisco), Raymond Chandler (Los Angeles)

² Öyle ki bu akımın plantasyon gelenek”lerinin idealize dünyası, Charles W. Chesnutt ve Frances E.H. Harper gibi önde gelen Afrikalı-Amerikalı yazarlar tarafından “demitolojize” edilmek suretiyle hicvedilmiştir. Özellikle Chesnutt’un “Goophered Grapevine”ına bak. İlk öyküsü ve *Conjure Woman*’daki (1899) diğer öyküleri bir Afrikalı-Amerikalı tarafından Atlantic Monthly dergisinde yayımlanmıştır (1887).

Edebiyatı Elkitabı) “yerel renkli edebiyatta, yazar sık sık sıradan hayattan uzağa, uzak ülkelere, ilginç geleneklere veya egzotik manzaralara bakar. Romantizm ve realizmin ikili etkisini tasvirlerin kesinliği ve doğruluk duygusunun ince ayrıntıları ile sentezler” (Hart, 1995: 439). Yerelliğe yer verirken nostaljiye ve santimentalizme düşmesi ise bir zaafıdır. Richard Brodhead'e göre ise “bölgeselcilik, büyük kültürel temaslardan yalıtılmış geleneklerin yerleşim bölgelerinin şive kültürlerin diyalektik bir sunuşudur ve kendini daha çok kurguda hissettirir... Genel işlevi sadece yok olmuş kültürlere yas tutmak değil, modern kültürlerle -onlara bir hikaye sağlamak suretiyle- ilişki kurmaktır” (Brodhead, 1993: 121).

Amerikan “tarım geleneği” akımı örneğinde olduğu gibi, edebi bölgeselciliğin içinde farklı akımlar bulunabilir. Tabitha Adams Morgan'a göre bölgeselciliğin en başat renklerinden bir diğeri de “getto bölgeselciliği”dir. 19. yüzyıl sonunda gettolarda yaşayan göçmen yazarların kurgularını ifade eden bu terim, içinde önyargıyı, ırk ayrımcılığını yok sayılmayı kendine özgü bir perspektif olarak ele almış yazarların Amerika manzaralarına farklı bir bakış açılarını karşılar. Getto yazarları, genelde özel coğrafi alanlarda kümelenmiş göçmen veya azınlık kitlelerinin geliştirdikleri kolektif ve bireysel sosyal kimlikleri anlatırlar (Morgan, 2002: 7).

Eric Sundquist ise Amerikan edebiyatında realizm ile bölgesellik arasındaki farka şöyle işaret eder: “Ekonomik ve politik güç kendini realist estetiğin kesin ve açık bir hali olarak gösterir. O zaman da muktedirler (mesela beyaz kentli erkek) daha sık 'realist' olarak hüküm verirlerken; güç koltuklarından kaldırılanlar (mesela Ortabatlılar, siyahlar, göçmenler veya kadınlar) bölgeselci olarak kategorize edilirler” (Snodgrass, 1997).

Öte yandan Fetterley ve Pryse'a göre bölgeselci yazar ile “yerel renkli” yazar kavramları da tam olarak örtüşmez. Eserlerinde yerel renklere ve motiflere yer veren ama bütünüyle bölgesel yazar kabul edilemeyecek yazarlar, “yerel renkli yazar”dır. Kaldı ki yerel renkli yazarların sömürü ve lütuf gibi konulara yer vermeleri onları bölgesel yazar yapmaz. Hâlbuki bölgesel edebiyat, bir bölgenin parçalı farklılıklarını geniş bir çerçevede birleştirmesi, sadece o bölgeye yoğunlaşması ile diğerinden ayrılır (Fetterley, Pryse; 2003: 13).

Henningsgaard'a göre ise Avustralya'daki edebi bölgeselcilik, Amerika'daki gibi bir getto akımı değil, kıtadaki “ilk beyaz yerleşimcilerin tarihinin başlangıcından belki 1970'lere kadar Avustralyan edebiyatının hâkim anlatısı olarak hüküm süren” bir ana akım karakterindedir. Bu tarihten sonra bölgeselcilik, milliyetçilikle de temas ederek bölgecilikle farklı bölgeciliklere bölünmüştür. Yazara göre Avustralya bölgesel edebiyatının hakim özelliği azınlık ve göçmenlerce belirlenmiş olmasıdır (Henningsgaard, 2007. 12).

Bölgeselci edebi tavrın bir dönem çok güçlü olduğu Amerikan edebiyatında bölgesel etkinin görüldüğü eserler ve isimler üzerinde önemli bir akademik birikim de bulunur. Özellikle kurgusal türlerde yerellik izlerine dair sadece Amerika, Kanada, İngiltere ve Avustralya'da da önemli bir birikim oluşmuştur (Bader, 1982; Crow 2003; Foote 2001; McCullough, Fine and Skenazy 1995; Snell 1998).

Ne var ki Türk edebiyatında bölgeselcilik ve onun karakteristiklerine dair önemli bir bibliyografyadan söz etmek mümkün değildir. Bu çalışma, bu alandaki birikime Necati Cumalı'nın bir öyküsündeki bölgeselci öğeleri ortaya koymak suretiyle bir katkı sunmak amaçındadır.

Anlatı Bileşenleri Bakımından Bölgeselci Edebiyatın Karakteristikleri

Donna Campbell Amerikan bölgesel edebiyatının zaman, mekân, karakterler, anlatıcı ve olay örgüsü gibi anlatı bileşenlerine yansıyan karakteristikleri olduğuna işaret eder. Öyle ki tematik yapı ve dil de bu bölgesel tavır da bundan etkilenir. Campbell bu etkileri şöyle başlıklandırır:

Olay Örgüsü: Bölgeselci edebiyatın “yerel renkleri” güçlü öykülerinde, ana entrik unsur, yazarın tasvir ettiği bölge, toplum veya ritüeller etrafında döner (Bret Harte'in *The Outcasts of Poker Flat* veya Mark Twain'in "The Jumping Frog of Calaveras County" örneklerinde olduğu gibi). Bölgeselci kadın yazarlar tarafından yazılmış örneklerde ise göstermeden çok anlatma hakimdir. Öyle ki anlatıda çoğunlukla hiçbir şey olmaz veya nadiren çok az şey olur. Bölgeselci anlatıda anlatıcı kimi zaman, bölgede bilinen anlatılan bir masalı veya söylentiye çerçeve hikaye olarak kullandıktan sonra kendi vakasına geçer (Campbell, 1997).

Şahıslar: Yerel renkli öyküler de şahıslar, güçlü bir bireysellikten ziyade mahallî veya bölgesel bir tip olma eğilimindedirler. Anlatıda asıl vurgu, onların ruhsal derinliklerine değil, temsil ettikleri ilginç ve stereotipik yerelliklerine yapılır. Geleneğe bağlılıkları, yerel diyalektleri kullanışları ve kişilik özelliklerinin bölgenin umumi yapısına uygunluğu göze çarpan özellikleridir. Keza anlatımda diyalekt kullanımının bir başka sebebi de otantikliği ve inandırıcılığı sağlama endişesidir.

Özellikle kadın yazarların yerel renkli kurgularında kadın kahramanlar genellikle evlenmemiş kadınlar veya genç kızlardır. Dagmar Pegues'e göre iki Loisianalı "yüzyıl sonu" yazar olan Grace King ve Kate Chopin, feminist perspektiflere sahip bölgeselci eserlerinde -özellikle ırk kategorisinde -bölgesel stereotiplerin ve kimliklerin altını çizerek yeni bir bakış önerirler (Pegues, 2009: 147).

Mekân: Bölgeselci tavırda mekân, bölgesellik vurgusunun ana eksenidir. Bu sebeple de hikâyenin ayrılmaz bir parçası olan mekân, bölgeselci anlatının belirleyici ögesidir. Bölgeselci edebi eserlerde mekân olarak çoğu zaman ücra ve erişilmez yerler seçilir iken; vurgu daima doğa ve onun sınırlarının empoze edilmesi üzerinedir. Öyle ki bir dizi Mark Twain romanında Missisipi'nin olduğu gibi mekân başlı başına bir karakter de olabilir. Örneğin Amerikan roman ve öyküsünde bir dönem tesirli olmuş "tarım geleneği akımı"nda mekânlar, genellikle Güney'in harap çiftlikleri, terk edilmiş, ıssız ve kayıp yerleşim yerleridir. Eserlerdeki bu küçük ve görünüşte önemsiz ayrıntılar, aslında bölgenin daha iyi anlaşılabilmesi için mekân üzerinden yapılan bir sezdirimdir. Yazarlar, tasvirdeki bu vurgu ile geçmişin altın çağı ile halin ıssızlığı arasında bir karşıtlık sağlamak isterler. Onlara göre geçmişte çiftlikler, köle ile efendi arasında ideal ilişkilerin yaşandığı cennetsi mekânlar iken; bugün buralar Kuzey'in ticari yayılcılığı ile tahrip olmuş yerlerdir. Üzerini otlar bürümüşdür çiftlik binaları, harap kasabalar bu acıklı manzarayı bütünler (Campbell, 1997).

Zaman: Bölgeselci edebiyatın zamanla sorunu, daha çok onun getirdiklerine yöneliktir. İyi, güzel, saf ve bozulmamış olan her şey, geçmişte kalmış, umutla beklenen gelecek zamanlar, istenileni vermemiştir (Campbell, 1997). Yani zaman sürekli güzel ve temiz eskiyi yok etmekte, yeni ve farklı şeyler getirmektedir. İşte bölgesel vurgusu güçlü tarım geleneği edebiyatında zaman, unsuru daha çok kendini bu geçmiş-hal çatışmasında belli eder.

Anlatıcı: Bölgeselci kurguda anlatıcı, çoğu zaman hakim bakış açısı kullanan üçüncü tekil kişidir. Bu kişinin en önemli özelliği kurgusal dünyanın şahıs kadrosu dışından eğitilmiş bir gözlemci oluşudur. Tipik bir şekilde merkezi karakterle belli bir duygudaşlığı koruyan ve çoğu zaman ondan bir şeyler öğrenen bu anlatıcı, öykünün kırsal atmosferinin folk kültürü ile hikayenin hitap ettiği kentli dinleyici arasında arabulucu ve açıklayıcı olarak hizmet eder. Anlatıcısını anlatının şahıs kadrosu içinden seçen örneklerde ise kahraman/anlatıcı bölgesel orijinli olsa da daima eğitilmiş biridir. Eğitimi o bölgenin insanların ortalamasını aşmayan kişileri anlatıcı seçen eserlerde ise olaylara, kişilere, topluma ve sosyal çevreye onlardan artık yavaş yavaş farklılaşmaya başlama eğilimleri gösteren bu kişinin gözlemlerinden bakılır.

"Tarım geleneği" kurgusunda ise anlatıcı, geçmişin yiğit ve cömert günlerini, efendisinin kibarlığını aristokratlığını özlemle hatırlayan ve savaş öncesi ritüelleri güçlü bir nostalji duygusu ile yâd eden eski bir köle veya yaşlı bir adamdır (Campbell, 1997).

Temalar: Yerel renkli anlatılar, genellikle değişime karşı bir antipati ve geçmişin altın çağlarına yönelik değişik derecelerde bir nostalji duygusu taşırlar. Temalar, bu temel duygu etkisinde şekillenirken, yerelliği tehdit eden ulusal veya evrensel etkiler, olumsuzlanır. Anlatıcı geçmiş-hal çatışmasında geçmişin yanında konumlanırken, bölgesel-ulusal veya bölgesel-evrensel karşıtlıklarında bölgeselin yanındadır. Özellikle kadın yazarların yerel renkli kurguları, toplumsal bir neşe veya sıkıntı karşısında bir duygusal paydaşlığı öne çıkarır. Modası geçmiş kırsal değerler ile kentli usuller arasındaki çelişki, entrik gerilimle somutlaşır. Öyle ki bu, sıklıkla o topluluktan bir şey isteyen bir yabancıнын veya burun sokucunun tacizi ile sembolize edilir (Campbell, 1997).

Türkiye'de Bölgesellik

Türkiye'de bölgesellik, millilik ve yerlilik kavramları ile çokça karıştırılarak gelmiştir. Oysaki bölgesellik "milletle ilgili, millete özgü olma" anlamındaki (Büyük Türkçe Sözlük, 2011) milliliğe oranla daha dar kapsamlı bir kavramdır. Sanatta da aynı ayrımı görmek mümkündür. Bölgeselci sanatçıyı, ulusalcı sanatçıdan ayıran en önemli özellik, onun milli unsurlara değil, doğup büyüdüğü, yetiştiği çevrenin birikimine odaklanmasıdır. Onun işlediği bölgesel motifler, millî olmaktan ziyade, millî bütünü bir alt rengini ve dokusunu oluşturur.

Bölgeselciliğin anlamca karıştırıldığı kavramlardan biri de "yerlilik"tir. İngilizce "native" ve "aborigin" kelimelerinin karşılığı olarak Türkçeye çevrilen "yerlilik", "bölgeselcilik/bölgecilik" anlamındaki regionalism'den çok farklı bir kavramdır. Milliliği de kuşatıcı bir kavram olarak yerlilik, modernizmin sanatta uluslar üstü temalarına ve dayatmalarına karşı kaynağını ve köklerini belli bir ülkenin topraklarından ve değerlerinden aldığı iddiasını taşıyan bir zihniyet veya söylemdir (Erol, 2010: 33). Milliliğe oranla çok daha yeni bir kavram olan yerlilik, paradoksal bir şekilde bir anti ideoloji söylemi taşıyan postmodernizmden de farklı bir yerde durur. Daha çok kendini belli bir "yer"de hissedeneri ifade eden kavram, "biz" ait olanı inşa etme, onun evrensel olandan farklı ve yerli olan özelliklerini öne çıkarma arayışı olarak da değerlendirilebilir (Aslan, 1998). Ögün'e göre doğu toplumlarında yerlilik kültüralizminin temel karakteristiği; oryantalizme karşı teoloji, mitoloji, ahlâk ve edebiyat alanında sınırlı kalmış karşı koyuşudur. Ahlâk ise hemen her Türk yerlici kültüralistinin değişmez mottosudur. Tasavvuf, ahilik, ya da esnaf ahlakının yüceltilmesi onların değişmez referanslarını oluşturur (Ögün, 1999).

Resim sanatında bölgesellik "belirli bir bölgenin coğrafi özelliklerini, yani doğal görünümünü halkan yaşama biçimini yansıtan örnekler ile kent, konut, kent dokusu ve tarihi yapıları kısıcası mimari yapıyı konu alan eserler" olarak tanımlanır (Karaoğlu, 1995: 5). Halbuki yerlilik, bir toplumun sanatında o topluma ait dinî, ahlakî, tarihî, dekoratif, folklorik veya sosyal boyutların öne çıkarılmasıdır.

Türk resim sanatında yerlilik ve bölgesellik birbirine yakın anlamlarda kullanılır. Avrupa resminde Peter Brugel'in yöresel kıyafetlerle resmettiği halkın yaşayışını, çocukları avcılar, köylülerin danslarını ve düğün sahnelerini yansıtmaları gibi; Türk resminde de yerli olmadan evrensel olunamayacağını söyleyen Bedri Rahmi de Anadolu insanını aynı sahneler içinde sunan resimler yapar. Keza 1930'larda Amerikan resminde bir modern sanat hareketi olarak ortaya çıkan bölgeselci stil, hızla gelişen teknolojik imkânlarla ve şehir yaşamına karşı taşra yaşamını öne çıkaracaktır. 1930'lardaki Büyük Bunalım öncesinde "regionalist triumvirate" olarak bilinen Iowa'lı Grant Wood, Missouri'li Thomas Hart Benton ve Kansaslı John Steuart Curry gibi isimlerin eserlerinde yükselen Amerikan regionalist sanatı bir dönem ülke resminin kanonunu temsil eder (Baigell, 1974).

Türk resminde de hemen aynı yıllarda başlayan bölgesel etki, sonraki dönemlerde Nuri İyem, İbrahim Çallı, İbrahim Balaban, Turgut Zaim, Nedim Günsur gibi ressamın kimi zaman yerliliğin kimi zaman bölgeselliğin alanına giren eserlerinde izlenebilir (Karaoğlu, 1995: 7).

O halde yerlilik, millilik ve bölgeselliğin en belirgin ortak noktası; belli bir toplumdan olanın, o topluma mensup olanın perspektifini ifade etmeleridir.

Necati Cumalı'nın "Gençlik Berberi" Adlı Öyküsünde Bölgeselci Öğeler

"Gençlik Berberi" adlı öykü, ilk olarak 1976 yılında bir dergide (Cumalı, 1976a) ardından da yine aynı yıl, yazarın altıncı öykü kitabı olan *Kente İnen Kaplanlar*'da yayımlanır (Cumalı, 1976b). Öyküdeki bölgeselci tutumun izlerinin kurgusal öğelere etkisi, bu çalışmanın temel amacını birini oluşturmaktadır.

Olay Örgüsü: Öyküde başlayan ve biten bir vaka bulunmadığı için göstermeden çok anlatma tekniği hakimdir. Gözlerini önce bir kasabaya ardından bir berber dükkanına odaklayan anlatıcı birkaç on yıllık arayla her ikisinde yaşanan değişimi anlatmak ister. İlahi anlatıcı, önce Berber Muhittin'in perspektifinden 1920'li yılları nakletmeye başlar. Ardından Serbest Fırka'nın kuruluşu ve Büyük Buhran gibi olaylarla otuzlara gelir. Yaşanan siyasal ve sosyal olayların kasabada ve Muhittin'in dükkânındaki akisleri vurgulanır. Nihayet ilişkilerin gevşediği, gençlerin yeni modalının ve büyük şehirlerin cazibesine kapılmaya başladığı elli yıllara yaklaşılır. Ve öykü aradaki değişimi okurun gözleri önüne sererek sona erer.

Kente İnen Kaplanlar'daki öykülerin çoğu gibi bir durum öyküsü olan “Gençlik Berberi”, bir berber dükkânı özelinde Ege taşrasının 1920 ile 1950 arasındaki sosyopolitik manzarasını sezdirmeye çalışır. Temelinde eski-yeni çatışması bulunan öykü, bölgesel değerleri yücelterek onu değiştiren ulusal hatta küresel değerlere karşı durur. Öyle ki çatışma, anlatı içinde şöyle somutlaşır:

Tablo 1. Eski-yeni çatışması odağında öykünün simgesel öğeleri

	Eski	Yeni
Konum	Bölgesel	Ulusal veya evrensel
Değerler	İçtenlik, neşe, tatlı çapkınlıklar, karnavalesk ortam	İlişkilerde mesafe, yeni modalar
Simgesel değer taşıyan objeler	“Gençlik Berberi”nin tabelası, dükkândaki fotoğraflar, gravürler, taş basmalar...	
Simgesel değer taşıyan olaylar	Gençlerin Muhittin’in parmaklarına itaati	Başlarının bastırılmasına karşı koymaları,
	Dükkânın kalabalıklığı, her yaş grubundan insanlar	Dükkânın tenhalaşması, Muhittin’in yaşlı ihtiyarlarla dükkânında kahve içmesi; birlikte sağlıktan ve faydalı otlardan söz etmeleri...
	Genç ve gülbüz delikanlıların İzmir’e hovardahğa gitmeleri, kasabanın kadınları ile gönül eğlendirmeleri	Camide ardı ardına eski arkadaşların salalarının okunması, gençlerin büyükşehirliere gitmeleri

Öyküde eski, her şeyiyle olumlanır, zira o zamanlar herkes halinden memnundur. Ülkede tam bir eşitlik ve samimiyet iklimi hâkimdir. Bu durum, merkez ile taşra ilişkilerine de yansımıştır. 20’li yıllarda şehirli de kasabalı da birdir. Bunda temel sebep, Kurtuluş Savaşı’nın ülkeyi kentlisi ile kırlısı ile topyekun bir birliklilikle sarmalamış olmasıdır.

İlk yılların en çok konuşulan konusu Kurtuluş Savaşıydı. Taburun belli başlı subayları, İstanbul doğumlu, gerçekten efendi veterineri ona gelirlerdi. Savaştan dönmüş, göğüsleri madalyalı kabramandı tümü. Savaşı yaşamış, ölümler görmüş insanların, top güürültüsünden, makineli tüfek sesinden, kandan bıkmışlığı, barış nimetlerinin, evlerinin, kadınlarının özlemi içindeydiler. O zorladıkça alçak gönüllülikle savaş anılarına değinirlerdi bir iki tümceyle. O sonradan dinlediklerini genişletir, başkalarına anlatırdı. Böylelikle, binbaşılar, yüzbaşılar, kasabanın bütün savaş serüvenlerini bildikleri kabramanlara dönüştürler, geçtikleri sokaklarda halkın saygınlığı ile selamlanırlardı. (Cumalı, 1976b: 134).

Vaka-zaman ilişkisinin güçlü bir şekilde kurulduğu “Gençlik Berberi”, Kurtuluş Savaşı, 1930 buhranı ve Serbest Fırka hadisesi gibi dönemlere yayılan vakası ile zaman, olay ilişkisini güçlü bir şekilde hissettirir. Kasaba berberi Muhittin’in odağında olduğu vaka akışı, okurun dikkatini onun gençliği ile yaşlılığı arasında değişikliklere taşır.

Öyküsünde tüm dünyayı kasıp kavuran 1930 buhranı ile Anadolu’da kasabaların ve kasabalıların karşılaştıkları güçlükler anlatılır. Türünü, üzümü, zeytini para etmeyen köylüler, kasabalarından birer birer ayrılmaya başlarlar. Bu ayrılışın ardında kasabaların gençlere, güzel ve parlak bir gelecek kurmak isteyenlere fazla bir şey vaat etmeyen ortamının da payı vardır. Ortaokuldan sonra okumak isteyen gençlerin gözü bu yüzden, büyük şehirlerdedir.

Geleceğini dışarıda arayanlar, şehirlerin cazibesine kapılırlarken, oraya gidenler, bir daha dönmez. Kalanlar ise oğullarından kızlarından torunlarından ayrılmış bir avuç yaşlıdır. Eski neşesini kaybetmiş kasabanın dar sosyal hayatında mutsuz olan yaşlılar, bu mekânların kasvetini bir kat daha arttırır. Her şeye rağmen kasabanın kısıtında yaşamını sürdürmek zorunda olanlar ise biri diğerine benzeyen yeknesak günler yaşarlar:

Kasabada ustalarının yanında marangozluk, kunduracılık öğrenenlerin de onların ardından İzmir’e, İstanbul’a, Ankara’ya göç ettikleri duyuluyordu. İyi futbol oynayanlar İzmir takımlarına giriyor, futbollarının yardımıyla bir bankada, başka bir yerde iş buluyorlardı. Buhranın etkisiyle, sağlam iki kolundan, elinde bir çapadan başka bir şeyi olmayan gençler de ayrılmaya başladılar kasabadan. Kasaba büyümüyor, gelişmiyordu. (Cumalı, 1997b: 138)

Şahıslar: Merkezi kişi Muhittin ve dükkana gelip giden kişilerden oluşan şahıs planı ile öykü, taşra kasabalarının orta sınıftan insan kadrosunu kullanır. Muhittin dışındaki kişiler, dükkândaki fotoğraflar dolayımından tanıtılan kasabalılar veya kasabada görev yapmış şehirli memurlardır.

Başta Muhittin olmak üzere şahıslarda güçlü bir yerel renk vardır. 1920’lerde “*zayıf, sağlam yapılı, elmacık kemikleri çıkık, yüz çizgileri keskin, dik duruşlu bir genç?*” (Cumalı, 1976b: 130) olan Berber Muhittin’in

görüntüsü de bu yerelliğin izlerini taşır. Yeni havadisleri alan ve yayan konuşkanlığı ile tipik bir kasaba berberi olarak Muhittin, zamandaki değişimi tüm acısı ile benliğinde hissedışı ve sosyal değişmeye verdiği tepkilerle belli bir kendine özgülük yakalar ve tipleşmeye direnir. Öte yandan taşra insanın ortalamasını yansıtan yönleri ile bir stereotip özelliği de gösterir.

O da konuşkandı bütün berberler gibi. Geveze sayılmazdı. Sorulara karşılık verir ya da kendiliğinden bazı konular atardı ortaya. Tartışma götürmez bir kesinlik vardı yargılarında. Bu yarguların kaynağını saptamak güçtü. Kendi görüşleri, düşünceleri olmaksızın çok makasın altından gelip geçenlerden toplanmış, seçilmiş şeylerdi. Bir çeşit sözcüsü gibiydi kasabanın (Cumalı, 1976b: 134).

Eski-yeni çatışması şahıs kadrosuna ve onların davranışına da yansır. Eskiden her şey çok güzeldir. O yıllarda sanki herkes sağlıklı, herkes gülbüz, herkes gençtir ve Muhittin'in dükkanının hasır sandalyeleri daima doludur.

Şaşılacak şey, sanki herkes gençti onunla birlikte. Ya da ona öyle gelirdi. Ya akranları ya da kendisinden üç dört yaş büyükle üç dört yaş küçüklerdi müşterileri. Kasaban sokaklarında meyhanelerinde onlar görünürlü. İzmir'e işleyen körüklü Ford taksilerin, otobüslerin gözde müşterileri, en sık gidip gelenleri onlardı. Temsil kolu onların elindeydi. Futbol takımı öyle, saz topluluğu öyle. (Cumalı, 1976b: 134).

Öykünün şahıs kadrosunda iki ayrı zaman dilimi içinde kasabalı gençler betimlenir. Yirmilerin gençleri berber Muhittin'in tarafından tatlı bir özlemle şöyle hatırlanır.

Dükkâna her gelen dün gece yine çok kaçırdık diye başlardı söze. Bütün müşterileri çok içer, sabablara kadar oyun oynar, İzmir'e çapkanlığa giderlerdi. Sabahları sürekli olarak hafif baş ağrısından yakınırlandı. Daba çok bir gün önce yaptıklarını anlatmaya giriş niteliğindedi bu yakınmaları. Bir çeşit övünme nedeniydi henüz bu türlü ağrıları. Kocaları ile yetinmeyen kasabanın bir iki çapkan kadının gözüne kestirdiği yakışıklı gençler hep onun müşterileriydi. Onların herkesin bildiği aş öyküleri, serüvenleri paylaşılan bir giz havası verilerek anlatılırdı dükkânında (Cumalı, 1976b: 135).

Ancak zamanın tesiri kasabada da insanlarda da görülmeye başlanacaktır.

...duvardaki saatli maarif takvimleri de değişmiş oluyordu hiç anlamadan. Tek tük akalar görülmeye başlanıyordu müşterilerinin şakaklarında. İlk düşen akaları hep o görüyordu. Hafiften yürek burkan bir iki söz geçiyordu müşteri ile arasında. Ak teli makasının ucuyla alverince unutuyorlardı konuştuklarını. (Cumalı, 1976b: 136)

Kırklardan sonra her şey değişmiştir. Yeni açılan berber dükkânının yeni usul tıraşlarına heves eden yeni yetmeler, artık onun dükkânına uğramaz olmuşlardır. Kasabının Türk Ocağı'nın musiki cemiyeti, futbol takımı dağılmış, bayram müsamereleri o eski tadını vermez olmuştur. 1920'lerden 50'lere Berber Muhittin kasabanın hemen her dönemine tanıklık etmiş somut bir simgesidir. Onun uysal sevgi dolu, biraz otoriter kişiliği Ege taşrasının hakim manzarasının bir özeti gibidir.

Öte yandan öyküde kişiler, yaşları açısından değerlendirildiğinde konu ile yaş arasında önemli bir bağlantı olduğu fark edilir. Sosyal değişme, yalnızlık, özlem gibi meselelere temas eden öykü, yaş ortalaması yüksek bir şahıs kadrosu kullanır. Bu durumda vaka yayının birkaç on yıl devam etmesinin de payı vardır. Yazarın diğer öykülerinde olduğu gibi erkeklerin kadınlara oranla bariz çoğunluğa sahip olduğu öyküde kahraman/anlatıcı da dahil olmak üzere tüm kişiler, kasabalı erkeklerdir.

Mekân: Cumalı, *Kente İnen Kaplanlar*'daki öykülerinin çoğunda olduğu gibi bu öyküde de mekân olarak Ege taşrasını tercih eder. Öykünün başında birkaç cümle ile mekân çizilir. Vakanın oturacağı bu mekânlar, genellikle köyler veya kasabalardır. Dış mekân okura gösterildikten sonra sinemaskobik bir yöntemle yavaş yavaş iç mekâna geçilir:

Arastanın daracık sokaklarından birinin kasabanın pazar yerini ana caddeye bağlayan sokakla kesiştiği köşede kalırdı dükkânu. Köseyi kesen çift kanatlı camlı kapı iki yanında iki yan sokağa bakan iki pencere ile küçük bir beşgen. Pencerelele kapının alt camları tül perdelerle örtülüydü. Kapının üstünde kırmızıya boyanmış yumurtamsı tahta bir tabela, gotik alfabesinden esinlenmiş tepelikli beyaz harflerle yazısı okunurdu. Kapı karşı gelen duvara bitişik birbirine yaklaşan birer kırım çizdikten sonra ayakları bir kuş pençesi gibi açılarak yere inen, üstü mermer kaplı, çeviz XV. Lois stili bir tuvalet masasıyla... (Cumalı, 1976b: 129).

Cumalı'nın öykülerinde "mekânın Ege kasabaları olduğu çoğu zaman ayrıntılar arasına gizlenmiş kimi anıştırmalarla anlaşılır. Akdenizlilik ve deniz kültürünün etrafındaki tüm ülkelerin halklarını birbirine benzeten özellikleri onun öykülerinde de gözlenir.

...üstüne biraz pembe veya yeşil ile renk katılmış, Paris'in tatlı döneminin İtalyan, Fransız Akdeniz kıyılarının Carolina Postale ya da Carte Postale'leri... Çiçekler arasında saçları briyantınlı erkeklerle baş başa, kısa kesik saçlı, sıkıma başlı, kiraz dudaklı, etine hafif dolgun kadımlar... (Cumalı, 1976b: 133).

Mekân tasvirleri ile ilgili bir başka ayrıntı ise onun mekân-insan, zaman-insan ilişkileri arasında bir bağ kurma amacı gözetmesidir. Öykünün başında dış mekândan iç mekâna geçerken anlatım alanına giren berber tabelasına, öykünün son paragrafında bu kez içten dışa doğru çekilen anlatımda tekrar temas etmesi, bu durumu örnekler.

Dükkanın kapısı üstünde kuruyup çatlamış, rengini atmış boyasıyla unutulup kalan "Gençlik Berberi" yazılı o tabelaya baktıkları yoktu hiç. Bakışları karşılaşıncı, gençlik günlerinin tanıkları olacak, yıllar öncesini görüyorlardı gözlerinde. (Cumalı, 1976b: 141).

Zaman: "Gençlik Berberi" yer aldığı kitaptaki diğer öykülerden sosyal zamana özel bir önem vermesi sebebiyle ayrılır. Öyküde zaman olayın gerçekleştiği an, olayın hatırlandığı an ve sonradan anlatıldığı an olarak üç katman halindedir. Vaka, tam olarak ne kadar olduğu anlaşılabilen otuz kırk yıllık bir aralığa yayılır. Bir durum hikayesi olmasına rağmen, öykü uzun bir süreyi kapsar. Ancak bu sürede herhangi bir vaka cereyan etmez.

Öyküde zaman kabaca eski ve yeni olmak üzere ikiye ayrılır. Öykünün üçte ikisi 1920'li yıllara tekabül eden eskinin anlatımına; kalanı ise 1930'lu ve 40'lu yıllara ayrılır. Eski, güzel; yeni ise kasvetlidir. Yirmilerde kurtuluş savaşının coşkusu ile her şey güzel görünür insanlara. Bu dönemde tüm ülke gibi kasaba da mutlu ve memnundur.

Bolluk yıllarıydı henüz kasabanın: Üzümlü, zeytini, tütünü para ediyordu. Kurtuluş savaşının mutlu sonucunun sevinci sürüyordu her yerde. Bolluk ile utkunun sevinci birbirine kavuşuyor, kimse ufak tefek sıkıntılarını önemsemiyordu. Utkunun sevinci uzun bir umuda çevirmişti yaşamı (Cumalı, 1976b: 133).

Aynı mutluluk ve memnuniyet manzarasını berber dükkanının içinde de gözlemlemek mümkündür. Geçmişin mutlu zamanları kasaba özelinde nostaljik bir dille anlatılır. Bu nostalji Berber Muhittin'in dükkanındaki tabloda şöyle yansır:

Ananın solunda, biraz yüksekte, sarı ile yeşilin karıştığı taşbasması tabloda 30 Ağustos Zaferinden sonra general Trikopis'in başkumandan Mustafa Kemal'e kalıcı uzatışı vardı. (...) Sağda büyültülebilecek çerçevelenmiş bir fotoğrafta Türk Ocakları'nın ince saz topluluğu sıralanmıştı. Altı kişiydiler. Ud, keman, klarnet, dümbel, çümbüş bir de tef. Hepsisi saz aygıtlarını çalar durumda. Sol başta tef çalan gençlik berberi Muhittin. (Cumalı, 1976b: 133)

Ne var ki kasabanın güzel günlerini yaşanan sosyal ve ekonomik sorunlar bitirir. "Derken 1930 buhranı şaşkın bıraktı kasabayı." (Cumalı, 1970a: 138) cümlesi yeni zamanlara geçişi işaretler:

Üzümlü, tütünün rezili çıkmıştı. Alıcısı yoktu. Buhrandan önce görmedikleri şeyleri de görüyorlardı artık. Çoktandır görünmez bir göç başlamıştı kasabadan. Lisede üniversitede okumaya başlamış çocuklar öteden beri geri dönmüyorlardı. Kasabada ustalarının yanında kanduracılık, marangozluk öğrenenlerin de onların ardından İzmir'e İstanbul'a Ankara'ya göç ettikleri duyuluyordu. (Cumalı, 1976b: 138)

Yeni zamanların başlangıcı öyküde Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması ve 1930 buhranı gibi olaylarla vurgulanır. Kasabada da berber dükkanında da bir şeyler değişmiş, eski büyü bozulmuştur.

Buhran eski sevinçli yaşayışlarını tümüyle yok etti çok geçmeden. Saz toplulukları dağıldı. Keman çalan öğretmen İç Anadolu'ya atanmıştı. (...) Üç beş yıl yeniden saz topluluğunu temsil kolunu canlandırmanın özlemiyle yaşadılar. Bir türlü olmadı. Gidenlerin yerine yenisi gelmiyordu. Buhranın sıkıntıları hafiflerken otuz beşle kırk arasına geliverdiler (Cumalı, 1976b: 138).

Öyküde zamanın geçişi ekonomik ve siyasi hayattaki değişmelerle de duyurulur. Amerikan tarım geleneğinde Kuzey'in ticari ve politik hayata hakimiyetinin güneydeki tarıma dayalı ekonomiyi ve çiftlik yaşantısına dayalı sosyal hayatı kökünden değiştirmesine benzeyen vurgular, Cumalı'nın bu öyküsünde de karşılık bulur.

1930'da kasabada Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kuran onlardı. Serbest Firka kime karşıydı, neydi? Öteden beri İzmir'in tüccarları ürünlerinin fiyatlarıyla diledikleri gibi oynarken liberalizm ne getirecekti onlara? Bildikleri yoktu. İstedikleri kasabanın kurulu düzeninin yerinden oynamasından önce. Gençtiler, babalarının buyruğundan çıktıkları yaşa ulaşmış da olsalar baş kaldıracak konular da buluyorlardı yörelerinde. Daba yaşlılara, henüz kasabada gücünü yitirmeyen büyüklere karşıydı tutumları. (...) Daba yaşlılar ön sıralarını tuttıkları eski partilerinde kaldıkları için onlar, yeni partiyi seçmişlerdi.

Öyle ki zaman tesirini sadece sosyal hayatta değil, insanların yüzünde de bırakır: *Ne deseler boşunaydı. Kendilerindeydi gerçek değişiklik. Geçim yükü ağırlaşmıştı. (...) Eski heves, eski sevinç yoktu içlerinde* (Cumalı, 1976b: 135, 138).

Zamanın akışı Muhittin'in yüzündeki çizgilerde, berber dükkânının içinde, kasabanın sokaklarında bütün yalnızlığı ile hissedilir. Eskinin her biri yakışıklı birer delikanlısı olan arkadaşları Muhittin'in dükkânında toplanmayı alışkanlık edinmişlerdir. Bu toplantılarda bozulan sağlıklarından, rahatsızlıklarına iyi gelecek faydalı otlardan, kasabanın eski sakinlerinden, büyükşehirlerde iş tutan başarılı olan gençlerden söz ederler.

Bir ceza yargıcı vardı, bir veteriner yüzbaşı Fabri Bey vardı, bir tapucu vardı diye şakacılıkları, çapkınlıkları, akşamcılıkları, pkerde kağıt yapmaları ile ilgili yağınla öyküler anlatılıyordu. Sık sık kasabadan yetişen gençlere atları konuşmaları. A. İstanbul'a yerleşmiş, fabrika müdürüymiş; B. Guraba'da iç hastalıkları bölümü şefiymiş, bizden biri gitmiş, çok yakınlık göstermiş... (...) Güzel havalarda pencerelerden birini açıyorlardı. Çaylarını içiyorlardı ağır ağır. (Cumalı, 1976b: 141).

Anlatıcı ve Anlatım Teknikleri: *Kente İnen Kaplanlar* kitabındaki beş hikâyede birinci tekil, beş hikâyede üçüncü tekil kişi anlatıcı vardır. "Gençlik Berberi" öyküsü ise üçüncü tekil anlatıcıyla anlatılır. Öyle ki bu durum, Campbell'in Amerikan regionalist edebiyatı için belirlediği anlatıcı karakteristiğine de uyar. Kentli, eğitilmiş anlatıcı, ufki bir bakışla taşra manzaralarına ve insanlarına belli bir mesafeden ve yansızlıkla ancak bu anlatıcının sağlayacağı imkânlarla bakar. Öyle ki "O da konuşkandı bütün berberler gibi." örneğinde olduğu (Cumalı, 1976b: 134), anlatımda üçüncü tekil kişinin dışarıdan ve yansız anlatım imkânından yararlanmak ister.

Kitaptaki öyküler gibi konuşmanın yok denecek kadar az olmasının sebebi öyküde tahkiye üslubunun öne çıkmasıdır. Hakim bakış açılı anlatıcı herhangi bir olayı değil, bir kasabanın geçmişi ile hali arasındaki değişimleri, her şeyi bilebilmenin, kahramanların zihinlerinden geçenleri nakledebilmenin verdiği imkânlarla anlatabilir.

Eski-yeni çatışması üzerine kurulan olay örgüsünde bu çatışma sembol değer taşıyan birtakım nesne ve eylemlerle vurgulanır. Eskiden kasabanın gençleri Berber Muhittin'in kafalarının üzerinden öne doğru parmakları ile bastırmasına hemen itaat ederlerken, zamane gençleri "on dördüne, on beşine geldiklerinde tıraş ederken parmak uçları ile tepelerinden kavradığı sırada, sertlikle çekiveriyorlardı başlarını eli altından" (Cumalı, 1976b: 139).

Temalar: Öyküde bireyden hareket ederek toplumsal meselelere dikkat çekilmek istenir. Nesil farklılığı gibi sosyal temalı bir öykü olan "Gençlik Berberi", yaş farkının sebep olduğu anlayış değişikliğini işler. Berberin gençliği ile yaşlılığı arasındaki farklı toplumsal anlayış, sosyal düzen, yaşam standartları ve kültürel zevkler öykünün anlatı odağındadır. Toplumsal değişme, yalnızlık, arkadaşlık ve yaşlılık tematik zenginliğin yan katkılarıdır.

Temanın da bölgesel özellikler gösterdiği söylenebilir. Zamanın akışının taşra kasabalarına nasıl yansıdığı eski ile yeninin art arda verilmesi ile duyumsatılmaya çalışılır.

Kasabanın ihtiyar berberi, gençliğini artık çoktan geride bırakmış, aradan geçen yıllar yalnızlığı da beraberinde getirmiştir. Yeni yetmeler, tıraş olmak için artık kendi arkadaşlarının açtığı dükkânı tercih etmeye başlayınca onun yalnızlığı da ziyadeleşmiştir.

"On dördüne, en geç on beşine geldiklerinde, tıraş ederken parmak uçlarıyla tepelerinden kavradığı sırada, sertlikle çekiveriyorlardı başlarını eli altından. Kendisinden hoşlanmadıklarının açıkça yüzüne vurulması gibi geliyordu ona bu davranışları. Yüreğinin derinlerinden kırılıyor, onurunu kurtarmak için, basını dür tutmazsan, diye başlayan bazı açıklamalara girişiyordu. Ama ne yapsa aralarında çoktan kopmuş o bağı yenileyemiyordu. On beşine basan çocuk birden ayak kesiveriyordu dükkânından. Çocuklar onun koltuğundan kurtulmakla sanki büyüdüklerini kanıtlıyorlardı... Muhittin'e kala kala yine eski gençlik arkadaşları kalmıştı müşteri olarak." (Cumalı, 1976b: 139)

Dil ve Üslup: Kitabın ilk baskısında kısa ve kurallı cümleler ve Osmanlıca sözcüklerin yer aldığı bir anlatımın tercih edildiği görülür. Benzetme ögelerine ise çok rastlanmaz. İkinci baskı ve diğer baskılarda Osmanlıca sözcükler tamamen kalkar, dilde sadeleşmenin etkisi görülür, devrik ve uzun cümlelerin yanında benzetme unsurlarına ağırlık verilir. 1955 ile 1970 yılları arası, yazarın dil bilincinin gelişmesi ve değişiminin

gözlenmesini bakımından kayda değer yıllardır. Birinci baskıdaki tutum, ikinci baskıda değişirken sonraki baskılar da ikinci baskının çizgisinde olacaktır.

Öte yandan Amerikan tarım geleneğinin geçmişi nostalji ile anan dilini bu öyküde de görmek mümkündür.

Radyo yoktu o yıllarda. Hava raporunu o verirdi. Akşam bulutuna, ufukta biriken sise, hayvanların, böceklerin davranışlarındaki değişikliklere göre üç dört gün öncesinden havanın nasıl olacağını kestiren yaşlı ekicilerden, balıkçılardan duyulan haberleri iletir, yağmurun yakın olmadığını söylerdi müşterilerine. (Cumalı, 1976b: 135)

SONUÇ

Kısaca “Gençlik Berberi” adlı öykü bir taşra güzellemesidir. Her şeyin iyi ve güzel olduğu geçmiş ve yozlaşmanın ve bozulmanın yaşandığı hal arasındaki karşıtlık Muhittin’in şahsında gözler önüne serilir. Muhittin kasabanın orta yerindeki dükkânında herkesi dinler, dinlediklerinin bir ortalamasını alarak herkese anlatır. Ve on yıllar süren bu süreç onu kasabanın canlı bir tarihi ve onunla özdeşleşmiş bir kişilik yapar. O, adeta kasabanın somutlaşmış halidir. Kasabalılar da zımnen bunu bilir ve onun parmaklarının ve makasının altına kafalarını uysallıkla sunarlar. Ne var ki ekonomik buhranlar, siyasal çalkantılar kasabanın insan kadrosunu da değiştirecek; eski uysallık, sevgi, saygı, neşe ve hovardalık yavaş yavaş kaybolacaktır.

Kurtuluştan hemen sonraki yılların heyecanının yavaş kaybolması ekonomik buhranların, politik olayların eski günlerin büyüsunü bozmaya başlaması, simgesel değeri olan bazı olay ve objeler üzerinden verilir. Yirmilerde savaş kahramanlarının, vatan şairlerinin, idealist gazetecilerin adı verilen çocuklar, yetişkinliklerinde sıradan birer adam olmuş, Muhittin’in dükkânındaki fotoğraflar solmuş, kasabanın gençleri onun parmaklarına itaat etmez olmuştur. Dahası artık kasabanın gençleri karşı sokakta yenilerden bir gencin yeni usul tıraşlar yapılan dükkanına devam eder olmuşlardır.

Üstelik kasabanın sokaklarında ne zaman görülse büyük saygı duyulan savaş kahramanları, ay sonunu getiremeyen emeklilere dönüşmüşlerdir.

Dona Campell’in -Amerika özelinde- ortaya koyduğu bölgeselci edebiyat geleneğinin belli başlı kurgusal özellikleri ile Necati Cumalı’nın “Gençlik Berberi” adlı öyküsü arasındaki paralellikler ise şunlardır:

1. Adı geçen öyküde olay örgüsü belli bir bölgede yaşayan bir toplumun gelenekleri ve alışkanlıkları etrafında gelişmiştir.
2. Cumalı, özellikle Amerikan bölgeselci kadın yazarlar örneğinde kendini belli ettiği üzere olay örgüsünü göstermekten çok anlatmayı tercih etmiştir.
3. Berber Muhittin bir kurmaca kişi olarak psikolojik derinliği vurgulanmış güçlü bir bireyselliğe değil daha çok yaşadığı yerin bir özeti halindeki kişiliği öne çıkarılmış bir tiptir.
4. Öyküde mekân, güçlü bir yerellik duygusu sağlamak üzere anlatının çok önemli bir unsurudur. Gerek dış mekân olarak kasaba; gerekse iç mekân olarak kasaba meydanındaki berber dükkanı, bir biriyle aynilemiş, birbiri ile kaynaşmış bir halde belli bir bölge ruhu ve atmosferi yaratma amacına hizmet eder.
5. Amerikan bölgeselci edebiyatının kendini geçmiş-hal çatışmasında belli eden başat özelliği; söz konusu öyküde de görülür. Öyküde anlatıcının zamanla ve onun getirdiği yeni değerlerle sorunu vardır. Muhittin büyük bir umutla beklediği yeni zamanlardan memnun olmamış, mutluluğu akranları ile geçmişini yad etmekte bulmuştur.
6. Geçmiş; mutlu, içten karnavalesk sahnelerle sevinçli bir dille aktarılırken; hâl, harap ve ıssız mekânlarla, solmuş resimlerle, yalnız ihtiyarlarla temsil edilmiştir.
7. Bir başka paralellik de anlatıcı olarak hakim bakış açısına sahip üçüncü tekil kişinin tercih edilmiş olmasıdır. Anlatılan bölgenin tüm peyzajlarına, ritüellerine, tiplerine vakıf; olayın merkezindeki bölgesel bir tip olan kişi ile empatik bir duygudaşlığa sahip olan bu anlatıcı, anlatılan bölge veya bölgesel kişi ile okuyucu arasında bir arabulucu ve açıklayıcı işlevi üstlenir.
8. Anlatıcı her ne kadar üçüncü tekil kip kullansa da olaylara ve çevreye merkezi kişi olan Berber Muhittin’in perspektifinden baktığı için onun duygu ve değer dünyası öyküye hakim olur. Anlatımdaki güçlü nostaljik tutum buradan kaynaklanmaktadır.
9. Bölgeselci edebi tavrın başat temalarından olan “değişime karşı antipati ve geçmişin altın çağlarına özlem”, bu öyküde de güçlü bir vurgu olarak öne çıkar. Her fırsatta yerelliğin altını çizen çağın getirdiği hakim değerlerle ve modernizme tavrı alan bir tutum öykünün bütününe hakimdir.

KAYNAKÇA

- "bölgesel" **Büyük Türkçe Sözlük** [Online] Available at: <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, [Erişim tarihi: 02.02.2011]
- "region", **Sun Dictionary**, Sun Publications, Third Edition, Ankara 2006
- "regional". **Online Etymology Dictionary**. [Online] Available at: <http://dictionary.reference.com/browse/regional>, [Erişim tarihi: 02.02.2011]
- Bader, Julia(1982). "The 'Rooted' Landscape and the Woman Writer." **Teaching Women's Literature from a Regional Perspective**. Ed. Leonore Hoffman and Deborah Rosenfelt. New York: MLA. Pp. 23-30.
- Baigell, Matthew. **The American scene: American painting of the 1930's**. New York, Praeger, 1974
- Brodhead, Richard H. **Cultures of Letters: Scenes of Reading and Writing in Nineteenth-Century America**, Chicago, The University of Chicago Pres, 1993
- Campbell, Donna M. "Regionalism and Local Color Fiction." 1865-1895. Athens: Ohio University Press, 1997. [Online] Available at: <http://www.wsu.edu/~campbelld/amlit/lcolor.html>, [Erişim tarihi: 19.02.2011].
- Crow, Charles L., ed. **A Companion to the Regional Literatures of America**. Malden, MA: Blackwell, 2003.
- Cumalı, Necati (1976a). "Gençlik Berberi", **Türk Dili**, Sayı: 296
- Cumalı, Necati. "Gençlik Berberi", **Kente İnen Kaplanlar**, Sander Yayınları, İstanbul 1976b.
- Duncan, Ian (2002). "Chapter 18. The Provincial or Regional Novel", **A Companion to the Victorian Novel**, (Ed. Patrick Brantlinger and William B. Thesing), Blackwell Publishing, Massachusetts, USA, pp. 318-335
- Erol, Murat (2010). "Yerlilik için Kavramsal ve Anlamsal bir Çerçeve", **Hece: Düşüncede, Edebiyatta, Sanatta Yerlilik Özel Sayısı**, Sayı: 162-164: 33-34
- Fetterley, Judith, and Marjorie Pryse. *Writing Out of Place: Regionalism, Women, and American Literary Culture*. Urbana: University of Illinois Press, 2003.
- Fine, David M.; Skenazy, Paul. **San Fransisco in Fiction: Essays in Regional Literature**, New Mexico, University of New Mexico Press, 1995
- Hart, James D. **The Oxford Companion to American Literature**, Sixth Edition, New York, Oxford University Pres, 1995
- Henningsgaard, Per (2007). "Regional Literature and 'The Liminal': Exploring the Spaces In-Between National and International Literatures". **The Limina** Editorial Collective, Special Edition, Limina, pp. 12-19
- Jordan, David. **New World Regionalism: Literature in the Americas. Theory/culture**. Toronto and Buffalo: University of Toronto Press, 1994.
- Karoğlu, Alaybey (1995). "Batılı Anlamda Türk Resminde Yerellik". Yayımlanmamış doktora tezi, SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi ABD.
- McCullough, Kate. **Regions of identity: the construction of America in women's fiction, 1885-1914**, Stanford California, Stanford University Pres, 1999
- Mollis, Kara L. (2006). "'Plantation Tradition' in Elizabeth Ann Beaulieu." **Writing African American Women: An Encyclopedia of Literature by and about Women of Color**. Westport, Connecticut: Greenwood Press. pp. 705-6
- Morgan, Tabitha Adams. **Ghetto Regionalism: Place, Identity, And Assimilation in The Fiction Of Abraham Cahan, Sui Sin Far, And Zıtkala-Sa**, B.A. Temple University 2002
- Öğün, Süleyman Seyfi (1999). "Yerlici Kültüralizm: Kıyaslamalı Bir Değerlendirme". **Cogito**. 21: 103-143.
- Pegues, Dagmar. (2009). "Regional Aesthetics: The Formation of Identities and Stereotypes in the Fiction of Grace King and Kate Chopin", **Brno Studies in English**, Volume 35(1): 147-172
- Snell, K. D. M. **The regional novel in Britain and Ireland, 1800-1990**, Cambridge, The Pres Syndicate of University of Cambridge, 1998

Snodgrass, Mary Ellen. **Encyclopedia of Southern Literature**, Santa Barbara, ABC-CLIO Literary Companion, 1997

Stephanie Foote, **Regional Fictions: Culture and Identity in Nineteenth Century American Literature**, Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 2001

Zagarell, Sandra A. (Winter 1998). "Response to Jacqueline Shea Murphy's 'Replacing Regionalism'" **American Literary History** 10(4): 691-697.